

CAS PRÁCTIC DE “RELIGIONS I MEDIACIÓ EN ZONES URBANES”

Títol descriptiu del cas:

Els líders religiosos de l'ètnia Acholi (Uganda) s'uneixen para pacificar el Nord del país devastat per una guerra que dura més de vint anys.

Localització (inclosa breu descripció):

La subregió anomenada “Acholilandia”, al Nord d'Uganda (Àfrica de l'Est), un àrea habitada tradicionalment pel poble acholi.

Dates aproximatives d'inici i finalització (si s'escau) del procés de mediació:

Aquesta fitxa no és sobre un cas o un procés particular de mediació, sinó sobre el treball que la Iniciativa de Pau dels Líders Religiosos Acholi (ARLPI en anglès) ha estat desenvolupant des de la seva creació el 1997 fins avui, quan encara persisteix el conflicte a Uganda.

Diferents actors (religiosos, interreligiosos, polítics, etc.) participants (incloses les característiques més significatives de cadascun/a i les raons de la presència dels actors mediadors):

Actors directament implicats en el conflicte:

- **El poble Acholi:** aproximadament 1,17 milions de persones que viuen al Nord d' Uganda i 45.000 més en el Sud de Sudan. La major part dels acholi són protestants o catòlics i en menor nombre musulmans. No obstant, la creença tradicional en esperits ancestrals i guardians perviu profundament arrelada, encara que sovint se la descriu en termes cristians o musulmans. Els acholi s'enfronten a l'exclusió perquè el líder de l' Exèrcit de Resistència del Senyor (vegeu a sota) és acholi i els seus crims esquitxen a tota la comunitat.

- **Altres pobles i grups ètnics** que viuen al Nord d'Uganda. Els jie, els pian, els bokora, els itesots, els langi, etc.

- **El govern ugandès**, controlat pel president Museveni des del 1986 i el seu exèrcit –**La Força de Defensa del Poble d'Uganda** (The Uganda People's Defence Force –UPDF). El govern de Museveni s'ha implicat en la Guerra civil de la República Democràtica del Congo i en altres conflictes de la regió dels Grans Llacs, així com en la guerra civil contra l'Exèrcit de Resistència del Senyor.

- **L'Exèrcit de Resistència del Senyor (LRA):** un grup religiós i militar amb base al Nord d'Uganda, format el 1987 i involucrat en una rebel·lió armada contra el govern ugandès en un dels conflictes africans més duradors. Està liderat per Joseph Kony, que s'auto-proclama "portaveu" de Déu i transmissor de l'Esperit Sant (els acholi creuen que l'Esperit Sant pot manifestar-se sota diverses formes). El grup està basat en un cristianisme apocalíptic, però també està influït per una combinació de misticisme i de religió tradicional i intenta establir un estat teocràtic basat en els Deu Manaments i la tradició acholi. L'LRA està acusat de violacions dels drets humans, inclòs assassinat, segrest, mutilació, esclavitud sexual de dones i reclutament militar forçós de nens.

Actors mediadors:

- **La Iniciativa de Pau dels Líders Religiosos Acholi (ARLPI):** una cooperació entre cristians i musulmans que treballen per la pau a Acholilandia, a Uganda i també a l'estranger. Aquesta organització –dedicada a la construcció de la pau i la transformació del conflicte- que reuneix als líders religiosos de quatre comunitats diferents (musulmans, catòlics, anglicans i ortodoxos) es va formar el 1997 com una resposta proactiva al conflicte d'Uganda del Nord. El bisbe anglicà Macleord Baker Ochola II és un dels seus membres fundadors (vegeu aquesta entrevista:

<http://paper.avui.cat/article/societat/42412/la/religio/ens/fa/admetre/tots/som/iguals.html>).

Elements significatius relatius als antecedents i al context del conflicte (anterior al procés de mediació):

Causes: les arrels de la guerra actual entre el govern d'Uganda i l'LRA estan directament vinculades amb la història de conflictes polítics en el país que van precedir al derrocament del dictador i criminal Idi Amin. El conflicte ha persistit degut a la política de fragmentació i dissociació adoptades pels seus protagonistes i per interessos locals i internacionals: la guerra a la subregió s'ha convertit en una extensió de les lluites regionals i internacionals pel poder. També ha desestabilitzat altres parts del país i ha incidit en el conflicte dels Grans Llacs. Per tant, les causes i conseqüències de la guerra no haurien de considerar-se d'índole exclusivament acholi. Existeixen altres enfrontaments causats per diferents grups ètnics que igualment han causat conflictes inter-tribals i desplaçaments massius de la població.

Conseqüències: la guerra ha reclamat moltes vides de civils innocents, va desplaçar forçosament a més de 400.000 persones i va destruir escoles i centres de salut. La situació ha estat caracteritzada per una violació generalitzada dels drets humans, inclosos segrests d'homes, dones i nens, tortures, un deteriorament econòmic profund i inseguretat nacional i regional. Aquesta guerra ha devastat la societat acholi, reduint-la a camps de desplaçats, on la gent llangueix sense assistència ni protecció. Hi ha una gran quantitat d'orfes, i a més a més, alguns nens segrestats per l'LRA han estat obligats a torturar i matar.

Objectius inicials de la intervenció mediatora:

Les raons fonamentals per crear l'ARLPI van ser:

- Unir i mobilitzar el poble acholi i altres pobles i grups ètnics al Nord d'Uganda per a promoure la pau i el desenvolupament i, alhora, per a defensar la justícia social i els drets humans en situacions de conflicte.
- Desenvolupar habilitats en l'anàlisi i la resolució de conflictes i en la construcció de la pau comunitària.
- Promoure la coexistència pacífica i les bones pràctiques entre veïns en diferents comunitats al Nord d'Uganda, començant pels acholi.
- Emprendre altres activitats que contribueixin a crear i promoure l'amor, l'harmonia, el perdó, la reconciliació, la sanació i la pau.

Breu descripció del desenvolupament del conflicte i de la mediació realitzada:

Com s'ha mencionat anteriorment, aquesta fitxa no és sobre un cas o procés de mediació particular. Els següents són només dos exemples de conflictes locals específics on l'ARLPI ha estat mediant:

Exemple 1: **Conflicte entre el poble jie i el poble acholi** (Febrer del 1999 – Febrer del 2000).

El febrer del 1999 va esclatar un conflicte violent entre les comunitats jie i acholi. Els guerrers jie de la subregió de Karimojong van atacar la comunitat acholi al Contat d'Agago, el seu districte. Més de 80 persones innocents van ser assassinades brutalment, va haver-hi violacions en grup de dones i nenes i tota la població del Contat d'Agago va ser desplaçada als centres industrials de Patongo i Kalongo. El desplaçament es va realitzar sense tenir en compte les seves necessitats bàsiques d'aliment, vestimenta o allotjament. No hi havia provisions mèdiques ni instal·lacions sanitàries i van haver de valer-se per sí mateixos en situacions gairebé insuportables. El desplaçament massiu de la població va durar tres mesos i, desafortunadament, no hi va haver resposta per part del govern durant aquest temps.

No obstant, tan aviat com els guerrers jie van deixar les àrees afectades, el govern va respondre ràpidament proporcionant als habitants 100 pistoles a cada sub-contat Agago. La intenció era que el poble d'Agago es vengés contra la comunitat jie per les atrocitats que havien comès contra el poble acholi.

L'ARLPI va protestar enèrgicament davant d'aquesta mesura del govern d'Uganda, ja que la va considerar una incitació a la violència inter-ètnica. Tot i així, el govern va seguir endavant i va subministrar les pistoles, encara que no van servir de res contra els guerrers jie, que en tenien centenars de milers. Encara que el govern era completament conscient de tots aquests fets, va permetre als guerrers Karimojong defensar-se dels lladres de bestiar de la tribu Tobosa a Sudan i de les tribus Turkana i Pokot de Kenya. Va ser una política de "divideix i venceràs", en permetre exclusivament la possessió de pistoles il·legals a Uganda als guerrers Karimojong.

L'ARLPI va prendre la iniciativa de mediar entre les comunitats jie i acholi i les va persuadir de resoldre els seus conflictes violents mitjançant un diàleg pacífic. La mediació de pau jie-acholi va començar formalment el novembre del 1999 i va continuar fins el febrer del 2000. El resultat final de la mediació de pau va ser fructífer perquè les dues comunitats eventualment es van adonar que la coexistència pacífica era l'únic remei possible al seu conflicte i que es necessitaven mútuament si desitjaven conviure i preservar el seu futur.

Exemple 2: Conflicte entre els langi i els acholi, degut a la matança en un camp de desplaçats per part dels rebels de l'LRA (Abril del 2004).

L'abril del 2004 hi va haver un incident a Barlonyo, un camp per a persones internament desplaçades. Es va adduir que els rebels de l'LRA havien matat a més de 2.200 persones innocents del districte de Lira a la subregió de Lango. Aquest acte brutal infligit per gent acholi a gent innocent de Lango va enfurir els langi i va generar profunds ressentiments ètnics. De fet, Semblava perfilar-se un pla per matar a tots els acholi dels districtes de Lira i Apac, també a la subregió de Lango.

Es va organitzar una pregària oficial a la ciutat de Lira per recordar aquells que havien mort a la matança del camp de desplaçats de Barlonyo, però les coses no van anar com s'havien previst. Hi ha va haver disturbis durant la pregària originats per gent que desitjava causar greus problemes entre les dues tribus. No obstant, encara que l'exèrcit va intervenir ràpidament i va poder prevenir una matança, algunes persones van ser assassinades pels esvalotadors.

L'ARLPI va prendre la iniciativa de mediar immediatament entre les dues tribus per a resoldre el conflicte pacíficament, intervenció que va ajudar a evitar un genocidi.

Avaluació del grau d'assoliment dels objectius inicials:

L'activitat de l'ARLPI per consolidar la pau al Nord d'Uganda es desenvolupa en diferents camps, i aquests són alguns dels resultats obtinguts fins ara:

(1) Educació per la pau. Estratègicament, l'ARLPI ha insistit en crear una major consciència sobre el conflicte al Nord d'Uganda i sobre la necessitat d'una resolució pacífica del mateix. Aquesta actuació va ser dirigida tant a la comunitat del Nord com a la resta del país. Com a conseqüència, els rebels retornats van ser millor acceptats per la comunitat local contra la que havien comès crims. També hi ha una major demanda dirigida al govern perquè enceti negociacions de pau amb els rebels.

(2) Pressió i activisme. L'ARLPI va influir significativament en el contingut de la Llei d'Amnistia Nacional, assegurant la seva rellevància i adequació a la situació actual. Per exemple, va demanar introduir una garantia d'amnistia general sense procés judicial de per mig per a tots els antics rebels que retornessin voluntàriament. Una vegada aprovada pel parlament, aquesta garantia legal va fer que milers de retornats s'integressin a la societat. No obstant, aquest procés és encara difícil perquè, entre altres raons, el 92% de les comunitats viuen en camps de desplaçats i a la pràctica el govern no recolza la Comissió d'Amnistia. Els seus efectes positius es van veure obstaculitzats, a més a més, per la redacció de la Llei contra el Terrorisme i la posterior classificació de l'LRA com a organització terrorista, cosa que va desanimar altres rebels a presentar-se.

L'ARLPI ha tingut un paper important a l'hora d'impulsar la formació d'un "equip de pau" governamental per explorar les possibilitats d'un diàleg pacífic amb els rebels i des de que el president el va constituir s'ha esforçat per posar en contacte els líders de l'LRA amb aquest equip de pau. Actualment, aquesta iniciativa està com aturada, ja que el lloc convingut per a la trobada entre els líders culturals i religiosos, l'equip del govern i l'LRA va ser atacat abans de la celebració de la reunió per les mateixes forces del govern, que estaven informades de l'esdeveniment i que havien intervingut en el procés. Això va crear un alt nivell de desconfiança per part de l'LRA, que va deduir que el govern estava fent servir aquesta iniciativa per localitzar-los i matar-los. Així, el líder de l'LRA (Kony) va llençar l'ultimàtum de matar qualsevol líder religiós que intentés iniciar converses de pau.

(3) Mediació pacífica i resolució del conflicte. L'ARLPI ha participat en la mediació i la resolució de diferents conflictes inter-tribals. Els seus membres també han iniciat contactes fructífers i en diverses ocasions han arriscat les seves vides localitzant els rebels de l'LRA per a apropar-los a la taula de negociació amb el govern d'Uganda. Aquest treball va convèncer el president, qui va designar un Equip Presidencial de Pau amb el fi de reprendre les converses amb els rebels. Aquesta iniciativa es va beneficiar molt del contacte de l'ARLPI amb els rebels i va revifar l'interès pel diàleg des del fracassat intent de pau de Bigombe a principis de 1994.

L'ARLPI va tenir un paper significatiu com a observador i assessor en les converses de pau de Juba (2006-2008) entre el govern d'Uganda i l'LRA al Sud de Sudan. L'arquebisbe John Baptist Odama va ser-hi present físicament en qualitat de president de l'ARLPI. El diàleg, que va començar el juliol del 2006 i va tenir al govern de Sudan del Sud com a mediador, va resultar en el cessament de les hostilitats de setembre del 2006. Les converses van ser descrites aleshores com la millor oportunitat fins a la data per detenir una guerra que ja durava 20 anys. No obstant, dos mesos després, l'abril del 2008, el líder de l'LRA Joseph Kony va rebutjar signar el tractat de pau i va atacar una ciutat del Sud de Sudan, obligant al govern d'aquest país a retirar-se del seu paper de mediador.

Recursos mediadors utilitzats (recursos –humans, espirituals, comunitaris, etcètera- propis dels actors involucrats, recursos dels actors mediadors, etcètera):

- **La tradició acholi de resolució de conflictes i l'autoritat moral dels seus líders tradicionals.** El recurs als mitjans tradicionals de reconciliació acholi (*mato oput*), inclosa la revitalització del paper dels líders tradicionals, ha ajudat enormement a crear i mantenir la pau a la subregió. L'ARLPI ha estat treballant estretament amb aquests líders tradicionals per a cimentar la confiança i la credibilitat entre l'LRA i el govern d'Uganda. Així, s'ha aconseguit involucrar tant l'LRA com el govern d'Uganda en l'acceptació de les opcions pacífiques. Els líders tradicionals també s'han involucrat en la mediació interètnica amb els seus homòlegs d'altres grups.

La importància del lideratge és un element clau, aquí descrit pel bisbe Ochola: "La lliçó que hem après dels conflictes armats a Àfrica resideix en la importància del lideratge com un prerrequisit per a una pau i un desenvolupament sostenibles. Un bon lideratge també pot garantir el futur d'una societat. Un mal lideratge crea pobresa, dependència, inseguretat, desocupació, immoralitat, por i incertesa. L'alcoholisme floreix en situacions on la dependència i la desocupació prevalen en les vides de les persones. La Bíblia diu que el lideratge sense visió portarà a la gent de Déu a morir política, social, econòmica i espiritualment. En els últims quaranta anys d'independència africana, el mal lideratge en molts dels països africans ha reduït els seus pobles a un estat gairebé animal controlat per l'instint i la por. Els nens africans han estat morint al mig de la pobresa, la sida i la desnutrició, com a éssers humans privats de pares i governs responsables".

- **La religiositat i els principis religiosos comuns al poble africà** –tal com va definir un cop més el bisbe Ochola- poden ser considerats elements importants en un procés de mediació: "Els antropòlegs afirmen que els pobles africans són molt religiosos en tots els aspectes de la vida. La religió, des de la perspectiva africana, és un encontre quotidià amb Déu, el creador de l'univers. La religió és una forma de vida a través de la qual els membres de les diferents religions es relacionen quotidianament amb Déu i amb els esperits guardians dels ancestres i, a través d'ells, també amb els membres d'altres comunitats. A Àfrica, la religió és el centre de cada comunitat i tots els aspectes de la vida humana comporten un component religiós. Per exemple, la religió està present en l'agricultura, la caça, el matrimoni, la política, l'economia, les activitats socials i en la vida en general, així com en la vida després de la mort. La religió, per tant, és un terreny comú on es troben persones de diferents identitats ètniques i culturals en presència de Déu, que és sagrat i pur. Des de la perspectiva africana, els esperits guardians dels nostres ancestres són una part molt important de la nostra vida a la terra. Això succeeix fins i tot amb els cristians, que creuen que els sants són part de nosaltres. La religió és un factor unificador en la vida humana, ofereix la millor oportunitat per a una coexistència pacífica. En aquest context, és molt útil en la prevenció i transformació de conflictes en el món."